עין משפט נר מצוה

כז א מיי׳ פ״ח מהל׳ תפילין הלכה ח סמג עשין כב טוש״ע א״ח סי׳ לב סעיף א:

כח ב מיי׳ פ״ב מהל׳ מגיגה הלכה ח סמג עשין רכז:

תורה אור השלם

1. עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דִּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

2. וְאֵת כָּל חֵלֶב יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: ויקרא ד כו

3. וְאֵת כָּל חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעֵל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לְיְיָ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ:

ויקרא ד לא

4. וְאֵת כָּל חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוסר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ויקרא ד לה

5. וְעַל כָּל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא: ויקרא כא יא

6. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: דברים ו ח

7. וְשַׂמְתֶּם אֵת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:

דברים יא יח

8. וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יַד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג טז

9. רֵאשִׁית בְּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:

שמות כג יט

10. שֵׁשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְיָ: שמות כג יז

רבינו חננאל

דם משחי נפשות מטמא באהל. ואקשינן ומי איכא מאן דלית ליה יש אם למקרא והתניא בחלב אמו יכול בחלב אמו ממש. אמרת יש אם למקרא ושנינן כולי עלמא יש אם למקרא ור׳ ורבנן בהא פליגי ר׳ סבר אשר ירשיעון אלהים אלהים אחריני ורבנן סברי ירשיעון דהאיך והאי ור׳ יהודה בן רועץ לא פליגי עליה. בית הלל דתניא וכפר וכו׳. ואקשינן איני דכולי עלמא יש אם למקרא והתניא לטטפת לטוטפות הרי כאן ארבע דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים ושנינן לעולם פליגי וכי פליגי היכא דשני מקרא ממסורת אבל חלב וחלב דכי הדדי נינהו יש אם למקרא. ואקשינן והרי יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי דתניא יוחנן בן תימא הסומא בא׳ מעיניו פטור מן הראיה שנא׳ יראה יראה כדרך שבא לראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אמר קרא לא תבשל גדי בחלב אמו אם כלומר דבר שהבשול גרם לו האיסור לאפוקי חלב דאפי׳ בלא בישול אסור: ת״ר דיני ממונות

דנין חטאת וארבע קרנות. תימה הא אפי׳ פנים מפנים לא גמרינן בפרק ב״ש (זבחים דף נט:) דנעי קרא לפר כהן משיח ולפר העלם דבר של ציבור ולשעירי ע״ז אף על גב דכולהו חטאות הוא וכ״ש דלא אתו חילוקות מפנימיות ושמא כיון דאשכחן דלא פליג קרא התם מהשתא לא מחלקינן אפי׳ חילוקות מפנימיות:

לטטפת לטטפת לטוטפות. תימה דלא כתיב וי״ו בין פ״ת לתי״ו בכולהו ויש מפרשים משום דכתיב ולטוטפת וגורעין וי״ו דבריש התיבה ומוסיפין בסוף התיבה ודורשין דלאשכחן בפרק ב׳ דזבחים (דף כה.) ולקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו ובריש יש נוחלין (ב״ב דף קיא:) דרשינן ונתתם את נחלתו לבתו נחלת אחיו לו וקשה דבפרק הזהב (ב״מ דף נד:) אמר גבי הקדש כתיב ויסף חמישית אע״ג דכי שקלת לוי״ו דויסף ודלית ליה אחמישית סוף סוף הוי ליה חמישיתו ולא נימא לשדיה בין יו״ד לתי״ו דהוה חמישיות משמע דבאמצע תיבה אין מוסיפין ומיהו דאשכחן בפרק מומין אלו (בכורות ד׳ מד:) גבי מרוח אשך דתנן ר׳ חנינא בן אנטיגנוס אומר שמרליו חשוכין ומפרש בגמרא דגורעין מ׳ ממרוח ודאין לאשך ואל״ף דאשך דאין אמרוח וקרי ביה מרלו חשך ובירוש איכא פלוגתא דר׳ אמי דשם ר׳ יוחנן אמר גורעין לדרוש מתחלת הפרשה לסופה פירוש מתחלת התיבה לסופה ור׳ יוחנן דשם ר׳ ירמיה אמר אפי׳ באמצע תיבה ור״ת מפרש דוי״ו דולטוטפת דרש וה״ג לטוטפת לטוטפת ולטוטפת הרי כאן ד׳ ואע״ג דד״ד לא דרש וי״ו וי״ו למ״ד דרש כדאמרי׳ בהערל (יבמות דף עב:) גבי והנותר׳:

טט בכתפי שתים. פי׳ בתיבה אחת רמז הכתוב ארבע בתים בין שתי הלשונות בכתפי ואפריקי ומכיון דאשכחינן ליה בחד תיבה ליתי לן לדרוש טפי מ״ג הא דלא דרשינן בתים טובא משום דלא מצינו בתורה כתובים אלא בד׳ פרשיות וי״מ דלרבי עקיבא דל חד לגופיה ומשני טוטפות דרש ד׳ בתים לכל לשון שני טוט ושני פת ב׳: **בדרך שבא לראות.** פי׳ בקונטרס כדרך שבא לראותך כן אתה בא לראות לו מה הוא רואה אותך שלם (ה) אף אתה רואה אותו בשתי עיניך ולפי זה קאי ירא׳ אקדום ברוך הוא וקאי ירא׳ אזכורך ואין הלשון משמע כן אלא תרוייהו משמע אזכורך לכך מפרש רבינו תם איפכא כדרך שזכורך בא לראות את פני השכינה שהקדוש ברוך הוא רואהו בשתי עיניו כך זכורך רואהו בשתי עיניו שלו וניחא השתא לשון בא דשכינה תמיד בבית המקדש: **דרך** ביישול **אברה תורה.** ובחלב מינו ביישול אלא טיגון כדפירש בקונטרס והאי דקרי ליה קדר ביישול בפרק כל שעה (פסחים דף מא. וסס) שאני התם דכתיב ובשל מבושל מ״מ וי״מ דרך ביישול אסרה תורה [6] דבלא ביישול שרי וע״י ביישול אסור לאפוקי חלב דבלאו הכי אסור וקשה לפי זה דחלב ומתה אסרינן בחלב בפרק בן הבקר (חולין דף קיג: ולף קטו.) למ״ד איסור חל על איסור וקאמר התם חלב ומתה לא לריכא קרא:

ומס

השכינה יָרֶאֶה משמע שיתראו לפניו שהוא בא לראותו היקים לראיתך לראיתו כדרך שהקב״ה בא לראותך כך בא לראותו לו מה הוא רואה אותך כשהוא שלם שנאמר (דברים יא) עיני ה׳ אלהיך בה מראשית אף אתה רואה אותו בשתי עיניך. אלמא אע״ג דכי הדדי נינהו דרשינן מסורת וגבי חלב אמו מאן דאימא דלא לידרש חלב אמו בתר מסורת: **דרך ביישול.** חָלָב גלוי כמיס ואיכא ביישול אבל חֵלֶב אינו ביישול אלא טיגון:

ן

אמרת יש אם למקרא אלא דב״ע יש אם למקרא ורבי ורבנן בהא קמיפלגי רבי ירשיעון אלהים אחריני ורבנן סברי ירשיעון דהאיך (ה) והאי ור״י בן רועץ לא פליגי רבנן עליה ב״ה [6] דתניא [2] וכפר [3] וכפר [4] וכפר מפני הדין והלא דין הוא נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה מה דמים האמורים למטה שנתנן במתנה אחת כיפר אף דמים האמורים למעלה שנתנן במתנה אחת כיפר או כלך לדרך זו נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים בפנים מה דמים האמורים בפנים חיסר אחת ממתנות לא עשה ולא כלום אף דמים האמורים בחוץ חיסר [3] אחת ממתנות לא עשה כלום נראה למי דומה דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים או כלך לדרך זו דנין חטאת וד׳ קרנות מחטאת וארבע קרנות ואל יוכיח זה שאין חטאת וד׳ קרנות תלמוד לומר וכפר וכפר וכפר מפני הדין כיפר אע״פ שלא נתן אלא שלשה כיפר אף על פי שלא נתן אלא שתים כיפר אע״פ שלא נתן אלא אחת ור״ש ורבנן בהא פליגי ר״ש סבר סככא לא בעי קרא ורבנן סברי סככא בעי קרא ור״ע ורבנן בהא פליגי ר״ע סבר [5] נפשות תרתי משמע ורבנן סברי נפשות דעלמא משמע ודכולי עלמא יש אם למקרא [3] והתניא [6] לטטפת [7] לטטפת [8] לטוטפות [8] הרי כאן ארבע דברי ר׳ ישמעאל ר״ע אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים אלא לעולם פליגי והני מילי כי פליגי היכא דשני קרא ממסורת אבל האי [9] חלב וחלב דכי הדדי נינהו יש אם למקרא והרי [10] יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא [3] הסומא בא׳ [7] מעיניו פטור מן הראיה [8] שנא׳ יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אמר קרא [9] לא תבשל גדי [10] דרך בישול אסרה תורה תנו רבנן דיני ממונות בשלשה

ואם

אמרת יש אם למקרא אלא דב״ע יש אם למקרא ורבי ורבנן בהא קמיפלגי רבי ירשיעון אלהים אחריני ורבנן סברי ירשיעון דהאיך (ה) והאי ור״י בן רועץ לא פליגי רבנן עליה ב״ה [6] דתניא [2] וכפר [3] וכפר [4] וכפר מפני הדין והלא דין הוא נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה מה דמים האמורים למטה שנתנן במתנה אחת כיפר אף דמים האמורים למעלה שנתנן במתנה אחת כיפר או כלך לדרך זו נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים בפנים מה דמים האמורים בפנים חיסר אחת ממתנות לא עשה ולא כלום אף דמים האמורים בחוץ חיסר [3] אחת ממתנות לא עשה כלום נראה למי דומה דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים או כלך לדרך זו דנין חטאת וד׳ קרנות מחטאת וארבע קרנות ואל יוכיח זה שאין חטאת וד׳ קרנות תלמוד לומר וכפר וכפר וכפר מפני הדין כיפר אע״פ שלא נתן אלא שלשה כיפר אף על פי שלא נתן אלא שתים כיפר אע״פ שלא נתן אלא אחת ור״ש ורבנן בהא פליגי ר״ש סבר סככא לא בעי קרא ורבנן סברי סככא בעי קרא ור״ע ורבנן בהא פליגי ר״ע סבר [5] נפשות תרתי משמע ורבנן סברי נפשות דעלמא משמע ודכולי עלמא יש אם למקרא [3] והתניא [6] לטטפת [7] לטטפת [8] לטוטפות [8] הרי כאן ארבע דברי ר׳ ישמעאל ר״ע אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים אלא לעולם פליגי והני מילי כי פליגי היכא דשני קרא ממסורת אבל האי [9] חלב וחלב דכי הדדי נינהו יש אם למקרא והרי [10] יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא [3] הסומא בא׳ [7] מעיניו פטור מן הראיה [8] שנא׳ יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אמר קרא [9] לא תבשל גדי [10] דרך בישול אסרה תורה תנו רבנן דיני ממונות בשלשה

אמרת יש אם למקרא. ואיכא מאן דפליג דאי פליגי בשר בחלב מנא לן דאסור: **ירשיעון אלהים אחריני.** לכך מתלהים האמור למעלה בעינא תרתי ולמעלה דומיא דלמטה הרי ד׳: **דהיאך והאי.** [1] ירשיעון אלהים האמור למעלה ואלהים האמור כאן ולעולם לשון רבים משמע: **וכפר וכפר וכפר.** בשעיר נשיא ובשעירה ובכבשה דיחיד כתיב (ויקרא ד) ומשמע דסגי בכפרה אחת כדמפרש: **מפני הדין.** הולרכו לכתב כולן דאי לא הוו כתיבי הוו מייתנא מדינא דכולהו מתנות מעבבי. שיכול לא גרסינן: **והלא דין הוא.** דלא ליעבכו למה לי לרבויי דבכפרה אחת סגי: **נאמרו דמים.** בפרשה למטה גבי חטאת העוף דשמיעת הקול דכתיב (ויקרא ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח: **ונאמרו דמים למעלה.** בחטאת בהמה: **שנתנו במתנה אחת כיפר.** דהא לא כתיב (ג) קרנות. לשון אחר נאמרו דמים למטה למטה מחוט הסיקרא בעולה ושלמים ואשם ונאמר דמים למעלה למעלה מחוט הסיקרא דהיינו חטאת בהמה דכתיבי בה קרנות (ויקרא ד) מה דמים האמורים למטה שנתנן במתנה אחת כיפר דהא אפי׳ ב״ש מודו בשאר קרבנות דכתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך. לשון אחר למטה בפרשה תחתונה דויקרא [ה] בחטאות כתיבי. לשון אמלעי עיקר: **כפרים.** חטאות הפנימיות דפר כהן משיח והעלם דבר הטעונין שבע הזיות על הפרוכת ועל מזבח הזהב ותנן בהו מתנה אחת מהן מעכבת באיזהו מקומן (זבחים מז.) ונפקא לן מקראי בהקומץ רבה (מנחות דף ס.) ועשה כאשר עשה (ו) מה ת״ל לכפול בהזאות מלמד שאם חסר אחת מכל המתנות לא עשה כלום: **דנין חטאת.** ונאמרו בה קרנות מחטאות הפנימיות שהן חטאות ונאמרו בה (ויקרא ד) קרנות המזבח קטורת הסמים: **ואל יוכיח זה.** דם האשם שאינו חטאות ולא נאמרו בה קרנות אלא סניב. ולגיעגא דחטאת העוף נמי אינו חטאת וארבע קרנות כלומר אע״פ שאמן חטאות לא נאמרו בו קרנות וכולן שמעתיה דחטאת העוף לא סלקא לו: **ור״ש ורבנן.** כולהו יש אם למקרא סבירא להו וכי מדלית חד בסוכות לגופיה פשו להו ארבעה אבל רבנן סברי סככא בעי קרא פשו להו ג׳ דפנות וגרעתא הלכתא לשלישית ור״ש סבר סככא לא בעי קרא דמקרא דמדלינן לגופיה נפקא דהא בלא סככא לא מיקריא סוכה: **נפשות דעלמא.** ולעולם מדא משמע אלא הכי קאמר על אחת מכל נפשות מת שבעולם לא יבא: בפרשת שמע (דברים ו) ובפרשת כי יביאך (שמות יג) כתיב לטטפת (ז) חסר וי״ו אבל בפרשת והיה אם שמוע כתיב (דברים יא) לטוטפות אלא הרי כאן ד׳ בתים לתפילין של ראש אבל של יד אינה אלא אחת: **כאפי.** שם מקום. כשרוצים לומר שתים אומר טט: **ואפריקי.** נמי מקום וקורין לשתים פת: **דשני קרא ממסורת.** בחוטיות הקריאה יתירות על המסורת כמו לטוטפות בסוכות קרנות דאיכא למימר מדשני ולאי תרוייהו דרשינן: **אבל חלב וחלב דכי הדדי נינהו.** כולי עלמא מודו דיש אם למקרא: יראה כל זכורך כתיב וקרינא יֵרָאֶה (ג) תרוייהו דרשינן יֵרָאֶה כל זכורך שיראו פני השכינה יֵרָאֶה משמע שיתראו לפניו שהוא בא לראותו היקים לראיתך לראיתו כדרך שהקב״ה בא לראותך כך בא לראותו לו מה הוא רואה אותך כשהוא שלם שנאמר (דברים יא) עיני ה׳ אלהיך בה מראשית אף אתה רואה אותו בשתי עיניך. אלמא אע״ג דכי הדדי נינהו דרשינן מסורת וגבי חלב אמו מאן דאימא דלא לידרש חלב אמו בתר מסורת: **דרך ביישול.** חָלָב גלוי כמיס ואיכא ביישול אבל חֵלֶב אינו ביישול אלא טיגון:

מסורת הש״ס

(ה) זבחים נח.. (ו) סס נב.; (ג) זבחים לו:; מנחות לד.; (ד) מגיגה ג. ד: ע״ס עדכון ב: ע״ש, (ה) שבת יבמות (ו״ל הכי״ס בשו״ת) וקרינן יראה [הכי״ס בקמץ] כדרך בל״ל. רש״ל. (ו) [חולין קח.], (ז) ל״ל אלהים האמור למעלה והאלהים האמור כאן ולעולם ירשיעון לשון רבים משמע, (ח) [ויקרא ד], (ט) [דע לשמעון בפ׳ כי ייביאך ובוהיה אם שמוע לטוטפת כתיב ועי׳ תוס׳ דהכא ובזבחים ובמנחות], (י) [וע״ע תוספות זבחים לו:; ותוס׳ מנחות לד: ד״ה לטוטפות], (כ) [וע״ע זבחים סס ותוס׳ מנחות שם ד״ה טט], (ל) כן הוא גם בל״ל. רש״ל [ועיין רש״ן].

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה דרך וכו׳ דבלא ביישול וכו׳. ק״ל הא משכחת בלא ביישול דארי בבגבול בשר בחלב טהור דהא כל שומן דבהמה מקרי חלב אלא דעל הקרע אסרה תורה ואם כן דלמא מיירי הקרע בחלב טהור:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דהאיך ודהאי ור״י בן רועון: (ב) רש״י ד״ה שנתנו וכו׳ לא כתיב (קרנות) תו״מ. וע״ב ס״א קידוות: (ג) ד״ה ירא׳ וכו׳ ותרוייהו דרשינן וכו׳ בא לגופיה כך הוא בא לראות לך מה הוא רואה אותך כשהוא שלם בב׳ עיניו שנאמר עיני: (ד) תוס׳ ד״ה לטוטפת וכו׳ ואע״ג דד׳ ישמעאלא דרש וי״ו וי״ו: (ה) ד״ה כדרך וכו׳ שלם בב׳ עיניו אף אתה וכו׳ קאי יראה אקדום ב״ה וקאי יראה אזכורך:

מוסף רש״י

וכפר וכפר וכפר. בשעיר נשיא ובשעירה ובכבשה שבאין על המזבח הפנימי (זבחים לח.). **מפני הדין.** שתחזר מלילה ומלמד על החטאת המיוחדת שכל מתנותיה מעכבות, לכך נאמרו אלו להכביר אם תיבר (שם). **והלא דין הוא.** להכשיר במתנה אחת וקרא למה לי (שם). **נאמר דמים למטה.** תחוט הסקרא, כל הדמים חוץ ממטאת, **ונאמר דמים למעלה.** מחוט הסקרא מטאת, מה דמים התחתונים כפר במתנה אחת, דכתיב ויסף זכתיב יספר, ומיהו חטאת מהאי קרא לא יליף, דלא שייכא ביה לשון שפיכה כי אם זריקה, שהיא במתנה אחת, אלא בנגין אב למד מן התחתונים דאף הוא כפר במתנה אחת (שם). **נאמר דמים בחוץ.** בחטאות המיוחדות, **ונאמר דמים בפנים.** בחטאות הפנימיות (שם). **דנין חוץ מחוץ.** חטאת מעולה (שם). **דנין חטאת וד׳ קרנות.** חטאת המיוחדת שהיא חטאת וכתיב בה חרבע קרנות, כמו שאמרנו למעלה קרנות קרנות קרנות, מחטאת הפנימית שהיא חטאת ונאמרו בה חרבע קרנות כלקמן, למעלה הוא אומר קרן קרנות, כפר כהן משיח הרי שתים, למטה הוא אומר כפר העלם קרן קרנות הרי כאן חרבע (שם), **ואל יוכיח זה.** חוץ דשאר דמים שאינן חטאת ולא נאמר בהן קרנות (שם). **לטטפת לטוטפות הרי כאן ארבע.** מכאן שמוקבין ד׳ פרשיות בד׳ בתים (מנחות לד.). **טט בכתפי שתים.** בלחוט מקום קורין לשתים טט (שם). **פת באפריקי שתים.** ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפות (דברים ו ח). **יראה יראה.** יֵרָאֶה כתיב וקרינן יֵרָאֶה, יראה כל זכורך את פני האדון, דמשמע שהאדם רואה את השכינה, יראה כל זכורך את פני האדון משמע שהאדון בא לראותך, הקים הכתוב לאיתך לראיתו (חגיגה ב.). **כדרך שבא לראות כך בא ליראות.** כלרך שבא לראותך כך בא לראות ממך, מה לראותך בשתי עיניו אף כאן ליראות מן האדם בשתי עיניו של אדם (חגיגה ב.). **כדרך** שהקב״ה בא לראות אותך יהוא שלם בשתי עיניו, כך בא ליראות שיהא הוא נראה לך בשתי עיניך (ערכין ב:).

דן אפילו ביחיד. דכתיב (ויקרא יט) בצדק תשפוט וקסבר אין כאן עירוב פרשיות: **דגמירנא.** שמועות[ה] (א) דיינין מרבותי: **וסבירנא.** יודע אני להוסיף ולישב טעמים מדעתי: **ונקיטנא רשותא.** מרים גלותא דיינא דיני ממונות ביחידי: **דייניה לאו דינא.** והדר דינא לגמרי: **דן דינא.** ביחידי: **אי קבלוך עלייהו.** לגמרי לילך אחריך אם לדין אם לטעות ולא יתבעוך לא תשלם: **ואי לא זיל שלים.** ואי לא קבלו טעותך עליהם דאמרו לך דיינת לן דין תורה זיל שלים ומיהו מיהדר דינא לא. אלמא גמיר וסביר וכי לא נקיט רשותא דייניה דינא ולא מהדר: **לישקול רשותא.** דכיון דברשות נחת לא משלם: **מהכא להכא.** מרים גלותא (ב) לבבל למידן דינא בבבל: **ומהתם להתם.** מנשיא דארץ ישראל לדון בארץ ישראל: **שבט.** לשון שררה ויש להן רשות להפקיר דהפקר ב"ד הפקר דכתיב (עזרא י) וכל אשר לא יבא וגו' ביגמות בהשאה רבה (דף פט:): **מחוקק.** שררה מועטת: **שרודים את העם.** שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס: **בני בניו של הלל.** הלל נשיא היה כדאמר בפסחים באלו דברים (דף סו.) הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם: **דן דינא.** בבבל וטעה: **אחא.** לא"י לקמיה דרבי חייא: **ש"מ מהתם להכא לא מהני.** דהא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט מרבי דנשיא דא"י היה כדאמרן לקמן בשמעתין בן אחי יורד לבבל וכו': **לא מייייכו נקיטנא רשותא.** ואיני כפוף לכם: **על הגבולין.** הנמשכות אחר ארץ ישראל: **מאי רשותא.** דרבה בר חנה: **יורה.** איסור והיתר אמר להם רבי יורה. ולקמן [ע"ב] פריך אי גמיר למה ליה רשותא בהוראה: **ידין.** ברשות ויפטר מלשלם: **יפיר בבכורות.** ירלה בנמומין ואם קבוע הוא יתירנו לשוחטו דביומיה דרבי אין לבכור תקנה עד שיפול בו מום דאחר תורבן היה: **אל יפיר.** לקמן [שם] מפרש טעמא: **איכו.** אבוה דרב הוה כדאמרינן באור לארבעה עשר (פסחים דף ד.) א"ל אייבו קיים כו': **ואבוה.** אבוה דרבה: **מכפרי.** מקום: על

ואם היה מומחה לרבים כו'. פירש הקונטרס דכתיב בצדק תשפוט וקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ תקשה ליה הך ברייתא לר' אבהו דאמר שנים שדנו אין דייניהם דין לד"ה וע"ק דשמעא לפי' הקונטרס דלמאן דאית ליה עירוב פרשיות אין יכול לדון יחידי והא רב יוסף ס"ל בפ' המגרש (גיטין דף פח:) דבהולאות והלוואות עבדינן שליחותייהו אלמא אית ליה עירוב פרשיות ואפ"ה משמע בסמוך מעובדא דמר זוטרא דאית ליה לרב יוסף דיחיד מומחה דן ואפי' יחידי ועוד מדקאמר בסמוך אבל לא נקיט רשותא דייניה לאו דינא משמע דסבר כר' אבהו ואפי' הכי יחיד מומחה דן דלשמואל אפילו יחיד שאינו מומחה דינו דין דלאו דוקא נקט שמואל שנים כמו שאפשר לקמן בע"ה ודוחק לפרש דייניה לאו דינא לכתחלה לכך נ"ל דאפי' למאן דבעי ג' מומחין מדאוריתא תקנתא דרבנן היא דיחיד מומחה לרבים דן אפי' יחידי והשתא הא דקאמר דייניה לאו דינא לאו אבגון דרב נחמן קאי דאיהו סבר לה כשמואל לקמן דשנים שדנו דייניהן דין אלא אבגון אנא דר' חייא קאי דליתא ליה דשמואל ולהאי פי' הא דפריך לקמן (דף ו.) לר' אבהו מדן את הדין ה"מ לשנוי דמיילי ביחיד מומחה לרבים ומיהו קשה דבפרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כה:) משמע דמדאוריתא קאמר דמומחה לרבים דן ביחידי דתנן התם שאין היחיד נאמן ע"פ עצמו ומפרש בגמרא דאילטריך למיתני דלא תימא דנאמן מידי דהוה איחיד מומחה דהכא ופריך ואימא ה"נ ומשני אין לך מומחה יותר ממשה ואי מדרבנן מאי מייתי ממשה וי"ל דהתם פריך ומשני למ"ד לעיל דבר תורה חד נמי כשר: **מומחה לרבים כו'.** אע"ג דהאי מומחה לרבים היינו גמירנא וסבירנא כדמסיק מ"מ הא דקאמר לקמן בזה בורר (דף כג.) לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו בפני ב"ד שמומחה לרבים לאו דיבעי גמיר וסביר כר' חייא ורב נחמן דהתם ב"ד קאמר וכיון שהם ג' אפי' סתם בני אדם מומחין לרבים אבל יחיד לא חשיב מומחה לרבים עד דגמיר וסביר: **דן אפי' יחידי.** ויכול לכוף את האדם בעל כרחו דאי בדקבליה עילויה אפי' שאינו מומחה נמי ומכאן דסתם ג' יכולין לדון את האדם בעל כרחו כשאינו רואה לבא לב"ד דהא ג' במקום יחיד מומחה קיימי ואפי' שנים נמי דנין את האדם בעל כרחו אלא דאיקרו בית דין חלוף דאי בדקבלו עלייהו מיירי שמואל אמאי הוי ב"ד חלוף והא דתנן (לקמן דף כג.) זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד משמע דמדעתו אין בעל כרחו לא הני מילי כשאומר לא אדון לפני לפני זה אלא לפני זה אבל אם אמר שלא יבא כלל לב"ד או אם (ג) הוה לוה ואינו רולה לדון כלל בעירו כופין אותו ודנין אותו בעל כרחו:

כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי. והא דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד הקב"ה עצה טובה קמ"ל שלא יטעה והא דאמר כגון אנא כו' היינו כלומר יכול לדון ולא שהיה דן אי נמי רגיל היה בדיינין ואין לחוש שמא יטעה: **ואי לא זיל שלים.** פירש בקונטרס ואי לא כגון דאמרי ליה דיינת לן דין תורה וקשה דאם כן מאי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשוי ושלם מצינו כדאמרינן לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אבהו מדן את הדין ומוקי לה בדקבלה עילויה ובשאינו מומחה אחרי הא קתני סיפא ואם היה מומחה (ד) לרבים פטור לכך נראה ואי לא דלא קבלוך עלייהו כלל: **דהכא** שבט והתם מחוקק. משמע דשבט עדיף והא דאמר בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא. ושם) אבל (ה) מבבל לא"י כיון דאתן כייפינן להו עבדינן כוותייהו (ו) ואומר רבינו תם דה"מ במילתא דאיסור והיתר דבני א"י חכמים טפי (ז) דאורלא דא"י מחכים כדאמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדין תורה ברבים אבל לענין הפקעת ממון ליפטר דהפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מזכרים ונשיא שבא"י מנקבות כדאמר בירושלמי (ח): **רבה** בר חנה. גרסינן אמי רבה בר בר חנה א"כ היה בן בנו של חנה והכא משמע דבן אחיו של ר' חייא היה וחנה אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אבל רבה ב"ב חנה דבכולי הש"ס היה בימי ר' יוחנן ובן בנו של חנה אמי רבה בר בר ו"מ דשם אביו בר חנה ולא יתכן כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) כל בר חנה סיכסא: **נקיטנא** רשות מאבא מרי ואבא מרי מרב. פי' ואבא מרי נטל רשות מרב דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות בענין שמלינו (לקמן דף יג:) לענין דיני קנסות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא למידן דיני קנסות כדאמרינן (שם) ברם זכור אותו האיש לטוב שלמלמה הוא בטלו דיני קנסות ואע"פ שהוצרך רבי חייא ליטול רשות מרבי בשביל רבה בר חנה ורב שמא בעירו של רבי היה ובעירו לא היה רשאי אלא דאיקרא אלא רבי אבא אין סברא לומר דרבה בר הונא בר חייא בימי רבי:

מסורת הש"ס

(א) ר"ה כה:, ב) רש"ל מ"ז, ג) סוכיות יא:, ד) פסחים ד. מו"ק כ., ה) בס"א נוסף: "שב", ו) ע"ל מא"י לבבל, ז) ל"ל אומר ר"מ, ח) [נ"ב קנא:], ט) [וע"ע תוספו' חולין יח: ד"ה כיון].

תורה אור השלם

1. לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים: בראשית מט י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דגמירנא שמועות ודיינין: (ב) ד"ה מהכא וכו'. דבבל למידן: (ג) תוס' ד"ה דן וכו' אם היה הלוה אינו רולה לדון: (ד) ד"ה ואי לא וכו' ואם היה מומחה לבית דין פטור לכך גרלה:

מוסף רש"י

שרודין את ישראל בשבט. שממונים על פי המלכות (בראשית מט י). רב בר אחוה דהוה בר אחתיה. איינו אביו של רב, אמו של ר' חייא היה מן האב, כדאמרינן לייבו ואבא ואילא ואמרתא ור' חייא אולאו בני דר' אחא מבפרי הוו, ואימא שאיתה אמו של רב, אחותו של ר' חייא איתה מן האם (פסחים ד.) דר' אחא מכפרי נשא לאה והוליד ממנה איינו, ומה ונשא רחל ולה בת מאיש אחר וממנה נולד ר' חייא ונשא אייבו הבת ונולד להן רב, ונמצא רב בר אייבו בר אחותו דר' חייא מאמיה (חו"ק כ.).

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין כו טוש"ע מ"מ סימן ג סעיף ב ועיין בהג"ה:

ל ב מיי' שם פ"ו הלכה ב סמג שם טוש"ע מ"מ סי' כה סעיף ג:

לא ג מיי' שם ופ"ה שם סמג שם טוש"ע מ"מ סימן ג סעיף ג:

לב ד מיי' שם פ"ו הל' ב סמג שם טוש"ע מ"מ סימן כה סעיף ב:

לג ה מיי' פ"ד הלכה יד:

לד ו מיי' שם הל' יג:

לה ז ח מיי' שם הלכה יד:

לו ט מיי' שם הלכה ח ופ"ג מהל' כלולות הלכה ח:

רבינו חננאל

בג' ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי וקי"ל דמומחה לא הוי אלא כרב נחמן אמר רב נחמן כגון אנא דאיננא דיני ממונות ביחידי. וכן א"ר חייא ומיבעיא לן כגון אנא דגמירנא וסברנא ונקיטנא רשותא א"ד כגון אנא דגמירנא וסברנא אף על גב דלא נקיטנא רשותא דייניה דינא אי לא לא הוי דינא אלא חכם גדול חשוב בדורו כרב נחמן וכיוצא בו. פי' מומחה מנוסה בדינים עד דנקיט רשותא ופשטנא מר זוטרא דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף וא"ל אי קבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלם ש"מ דייניה דינא אע"ג דלא נקיט רשותא וכן סוגיא דשמעתא. ומסקנא אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא וכי טעי וליפטר לינקוט רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל ואסיקנא מאן דנקיט רשותא מבי ריש גלותא מבבל לבבל ומארץ ישראל לארץ ישראל ומבבל לארץ ישראל נמי מהני רשותא דבבבל שבט ובארץ ישראל מחוקק כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מארץ ישראל לבבל אסיק' דלא מהני ומאי רשותא דכי הא דכתב ליה רבי לרבה בר בר חנה כשירד לבבל יורה ידין יתיר בכורות וכתב ליה ר' (לרבינו) לרב ידין יורה אבל בכורות לא הרשהו להתיר משום דהוה רב בקי במומין טפי והוה שרי מומא דלא הוו ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב דהוו אתו למישרא מום עוברי.

ואם היה [ה]מומחה לרבים דן אפילו יחידי אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכן אמר ר' חייא כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי איבעיא להו כגון אנא דגמירנא וסבירנא ונקיטנא רשותא אבל לא נקיט רשותא דייניה לא דינא או דילמא אע"ג דלא נקיט רשותא דייניה דינא ת"ש דמר זוטרא בריה דר"נ דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל [ו]אם קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים ש"מ [ז]כי לא נקיט רשותא דייניה דינא ש"מ אמר רב [ח]האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל לשקול רשותא מבי ריש גלותא [ט]פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם [י](מהני) ומהכא להתם (נמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק [יא]כדתניא [יב]לא יסור שבט מיהודה [יג]אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא מאי ת"ש דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא לקמיה דרבי חייא א"ל אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט ש"מ [יד]מהתם להכא לא מהני ש"מ ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מינייכו נקיטנא רשותא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב ורב מר' חייא ור' חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאוקים להו וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי [טו]לעיירות העומדים על הגבולין מאי רשותא כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל [טז]יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות יתיר כי הוה נחית רב לבבל אמר ליה רבי חייא לר' בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר מ"ש למר דקא קרי בן אחי ומ"ש למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו [יז]רב בר אחוה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחוה דלאו בר אחתיה ואי בעית אימא על

מי

אי גמיר למה ליה רשותא למשקל. הא דלא משני לענין ליפטר דבפר׳ אחד דיני ממונות (לקמן דף נג.) מוכח שצריך רשות ליפטר באיסור והיתר משום דאי ליפטר גרידא לא היה צריך למשקל רשותא מתרתי נהורותא ודין דנחד מיניהו סגי דהוי בכלל כל דבר שמתמיה לשלם: **ואינהו** סבור מי בצעים. תימה היאך טעו בין ביצים לבצעים ואר״ת דאינהו סבור דמי ביצים דקאמר דהיינו מי בצים דכתיב (איוב ח) היגאה גמא בלי בצה וטעו בין בצים לביצים: **פסולין** למי **חטאת**. וא״ת דבפרק המוכר את הספינה (ב״ב דף עד:) משמע שהם נהרות דדרשינן ועל נהרות יכוננה אלו ד׳ נהרות ידלן ירמוך קרמיון ופיגה ואר״ת דודאי נהרות הן ולפי שאין המים עולין ועפר וטיט מעורב בהן פסולין למי חטאת דהוי חציצה בין מים לכלים וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט) ◊: **אלא** אם כן רחוק ממנו כו׳. והא דאמר בפרק הדר (עירובין דף סב: וסס) דאפילו ביעתא בכותחא בעא מייניה מרב חסדא כולי שני דרב הונא ולא אורי התם בפניו ממש אייתי דהא קאמר התם רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא ומייתו קשה מהא דקאמר התם (סס דף סב.) דרב המנונא לא אורי בחרתא דאתרגיז בשני דרב הונא לפי שתלמידו היה והכא משמע דאון לשלם פרסאות יכול להורות וליכא למימר דהכא אייתי בתלמיד חבר ולכך שרי נמי און לשלם פרסאות כמו רב חסדא דהתם דהא כיון דממשה גמרינן כדפירש בקונטרס משמע דבתלמיד גמור אייתי ודוחק לומר דחרתא דאתרגיז תוך ג׳ פרסאות היה ועוד דאמרינן התם (סס) בפניו אסור ואין חייב מיתה משמע התם מתוך הסוגיא דתוך שלם פרסאות תשוב בפניו ואון של ג׳ שלא בפניו ונראה דהתם מיירי בלא נטל רשות מרבו: **רבי** חזייה גרסינן. ולא רבי חייא כדפי׳ בקונטרס שאלו מעשים מביא בירושלמי(מ) על רבי שראה אותם בעכו ודייק מייניה דעכו יש בה מארץ ישראל מדבעי למיכל בה טהרות ויש בה מחולה לארץ מדכעס על אותו כהן שהיה עומד בגד דבחולה לארץ וגרס התם דרבי חזייה לההוא גברא דהוה קאי בארץ העמים ונעיל נמי גרס ואינהו סבור מי שלא בצים קאמר: **שנים** שדנו כו׳. הא דנקט שנים משום דאפילו שנים הוו ב״ד חלוף אבל ה״ה דאד נמי דייניה דין מדפריך בסמוך (דף ג.) לר׳ אבהו מדן הדין ולשמואל לא פריך ועוד יש לדקדק מדתניא לקמן (סס) וחכמים אומרים פשרה ביחיד ובעי לפרושי טעמא דרבנן משום דמקשי פשרה לדין: **יפה** כח פשרה כו׳. ◊ תימה במאי יפה כח דין נמי דומיא דפשרה שהיה מדעת שנים שדנו אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן כיון דקיבלו עליהן ונראה דמיירי כגון דאתו לבי תרי ואמרי להו דונו אותנו כמו שרגילים לעשות הדין או עשו לנו פשרה כמו שרגילין לעשותה דנכה״ג יפה: וכי

על שם חכמתו דכתיב [1]אמור לחכמה אחותי את יתיר בבורות אל יתיר מאי טעמא אילימא משום דלא חכים הא קא אמרינן דחכים טובא אלא משום דלא [6]בקיע במומי והאמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר אלא לחלק לו כבוד לרבה בר חנה ואיבעית אימא [7]משום הא גופיה דרב בקיע במומי טפי ושרי מומי דלא ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב ואתו למשרי מום עובר יורה יורה אי גמיר רשותא למה לי למישקל משום מעשה שהיה דתניא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני אדם שמגבלין עיסותיהם בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין עיסותיכם בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצעים אין מכשירין והוא [8]מי ביצים דרש להו ואינהו סבור מי בצעים קאמר וטעו נמי בהא [9]מי [10]קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהן מי [11](בצעים) ואינהו סבור מדלגבי חטאת פסילי אכשורי נמי לא מכשרי ולא היא התם לענין חטאת [12]בעינן מים חיים הכא אכשורי כל דהו מכשרי תנא באותה שעה גזרו [13]תלמיד אל יורה אלא אם כן נוטל רשות מרבו תנחום בריה דרבי אמי איקלע לחתר דרש להו [14]מותר ללתות חיטין בפסח אמרו לו לאו ר׳ מני דמן צור איכא הכא [15]ותניא [16]תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן היה רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל אמר להו [17]לאו אדעתאי רבי חייא חזייה לההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה לאו בן איש פלוני כהן אתה אמר ליה אין אבוה דההוא גברא גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו [18]פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על תנאי מאי תא שמע דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלנו [19]גופא אמר שמואל ב׳ שדנו דייניהם דין אלא שנקרא ב״ד חצוף יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה רבא לרב נחמן [20]אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין ואי איתא להוו כשנים שדנו שאני התם דמעיקרא אדעתא דתלתא יתיבי הכא לאו אדעתא דתלתא יתיבי איתיביה [21]רבן שמעון בן גמליאל אומר הדין בשלשה ופשרה בשנים ויפה כח פשרה מכח הדין ששנים שדנו בעלי דינין יכולין לחזור בהן [22]ושנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן

רב דיתיבי [23]להו רשותא למידן ולא להתיר בכורות [ע״א]: **על תנאי**. כגון עד שנה או עד שנתים ולא יותר: **מאי**. מהני בתוך הזמן או לא: **לרב שמן**. כשהיה פורש ממנו ויכל לבטל: **כרשותיהו**. רשות נתונה לך לדון: **אפילו שנים מזכין כו׳**. משנה היא [בזה בורר] (לקמן דף כט.): **יוסיפו הדיינין**. דהוה ליה כמאן דלא הוה התם ומישתכח דתרי הוא דהוי ואמן בעינן מעיקרא תלתא דאי נמי גמר דינא בתרי דהוי רובא שפיר דמי: **שנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן**. שהרי נתרצו ועל פיהן עשו: גברא

על שם חכמתו דקאמר דחכים טובא. שהיה רב חכם ביותר קרי ליה בן אחותו: **הא קאמר דחכים טובא.** דהא תרצת דעל שם חכמתו קריה בן אחותו: **לחלק כבוד לרבה.** כדי שינהגו בו בני בבל כבוד שבא ליה אאי מסיבותא דאילו לרב הוו נהגי ביה יקר בלאו הכי: **אי בעיים אימא.** הא דקאמר אל יתיר: **משום הא גופא.** משום הא מילתא דקאמר שמונה עשר חדשים גדלתי וכו׳: **דלא ידעי אינשי.** אינו ניכר לרבים שהוא מוס: **בטומאה.** לא הוו מקפידין לטהר כליהם: **מי בצעים.** אגם מרים״ק בצע״ז: **אין מכשירין.** וממימי בצעים אנו לשין הלכך לא מקבלה עיסה טומאה: **מי ביצים.** הלא עיסה בביצים של תרנגולת ואווז: **קרמיון ופיגה.** נהרות של אגמים: **פסולין.** למי חטאת מפני שהן מי בצעים ואנו מים חיים אל כלי״ בעינן: **נוטל רשות מרבו.** וכי יהיב ליה רבו רשותא מידך דייק ביה שיהא לשונו פתוח ולא יטעו השומעין את דבריו: **לחתר.** מקום: **מופר ללתות.** לשרות מעט במים ולכותשן במכתשת ולא חייסינן לחימון הואיל וכותשן מיד: **כנגד מחנה ישראל.** דכל מאן דבעי מילתא אזיל לגבי משה דכתיב (שמות לג) והיה כל מבקש ה׳ וגו׳ אע״ג שהמחנה ג׳ פרסאות ואתו לגבי משה רבותא דמשה שאני. מחנה ישראל ג׳ פרסאות דכתיב (במדבר לג) ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא והוה תלתא פרסי בעירובין (דף נה:) ובזומא (דף עה:): **רבי חייא חזייה כו׳.** לא איתפרש לן מאי בעיא הכא ונראה בעיני דהא אתא לאשמעינן אף על גב דרבי חייא תלמידו דרבי הוה ובמקומו דר׳ הוה לא חלק לו כבוד לרבי מלהפריש זה מן האיסור דלענין אפרושי מאיסורא אין כאן מורה הלכה לפני רבו כדאמרינן פרק הדר עם הנכרי (עירובין סג.) ובמס׳ שביעית ירושלמי בפרק שלש אגלות [פ״ו ה״ח] מלאתי בההוא עובדא דההוא דקאי בבית הקברות דלא גרסינן ביה רבי חייא אלא רבי הוה ושני דברים הללו ראה רבי בעכו דמי ביצים אין מכשירין והאי דלא גרסינן דהוה קאי בבית הקברות אלא בעכו שבה ארץ ישראל ויש בה ארץ העמים ונראה אותן העומדים בגבול ארץ ישראל שהיו מגבלין עיסותיהן בטומאה ותמה עד שאמרו לו תלמיד אחד בא לכאן כו׳ וחזר ונראה אותו כהן עומד (א) בקצת העיר אחוץ לגבול ארץ ישראל אמר לו והרי הוא זה ארץ העמים שגזרו עליה טומאה בבית הקברות ואמר ליה לאו בן איש כהן פלוני אתה כו׳ ולכך נשמע מעשים הללו זה אצל זה: **גבה עיניים.** הלך אחר עיניו: **נתן עיניו בגרושה.** ונשאה וממנה נולדתי והריני חלל: **לפלגא.** כגון דאמרינן בפרק המודר הנאה מחבירו (כתובות פ״ח ע״ב) אמר ר׳ אבא הרי אתה ברשותנו להורות ולדון על תנאי שתבא אצלנו: **אמר** שמואל שנים שדנו דייניהם דין אלא שנקראו בית דין חצוף:

עין משפט נר מצוה

לז א טוש״ע י״ד סימן רמב עניף ט ן [ן]:
לח ב מיי׳ פ״ח מהלכות טומאת אוכלין הל׳ ח ג וס״י סס הלכה ח:
לט ג ד מיי׳ פ״ו מהל׳ פרה אדומה הלכה י ועיין בהשגות:
מ ה ו מיי׳ פ״ה מהל׳ מ״ח הלכה ב והלכה ג סמג עשין יג טוש״ע י״ד סימן רמב עניף ד:
ז (מיי׳ פ״ה מהל׳ ממרים הלכה ז):
ח מיי׳ פ״ד מהלכות סנהדרין הלכה ח ע:
מא ט מיי׳ פכ״ב מהל׳ סנהדרין הלכה ו סמג עשין קו טוש״ע מ״מ סימן יב עניף ז:

רבינו חננאל

ואקשינן למה לי למשקל רשותא בהוראה אי גמיר יורה ואי לא גמיר רשותא למה ליה ואסיק׳ אע״ג דגמיר בעי רשותא משום אותו תלמיד שהורה מי ביצים אין מכשירין ולא פירש כי מי ביצים החלמון שלהן הוא והשומעין חשבו כי מי בצים הן כדכתיב היגאה גמא בלא בצה וגו׳. וטעו בהא דתנן בפרה פרק ח׳ מי קרמיון ומי פיגה פסולין לגבי חטאת מפני שהן מי בצים אינהו סבור מדלגבי חטאת פסולין אכשורי נמי לא מכשרי והוו מגבלי עיסותיהן בטומאה ואמר להן ר׳ מפני מה אתם מגבלין בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצים אין מכשירין. ואסיק׳ ולא היא התם לענין חטאת בעינן מים חיים אבל להכשיר כל מים מכשירי באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה הלכה אלא אם כן נטל רשות מרבו: רשותא לפלגא מהני מר׳ דיהב רשותא לרב להורות ולדון ולא נתן לו רשות להתיר בכורות הנה רשות במקצת מהני על תנאי נמי מהני מהא דא״ל ר׳ יוחנן לרב שמן בר אבא הרי אתה ברשותנו להורות ולדון על תנאי שתבא אצלנו: **אמר** שמואל שנים שדנו דייניהם דין אלא שנקראו בית דין חצוף:

מסורת הש״ס

(א) ל״ל בקר, ב) ב״ב עד: פרה פ״ח מ״י, ג) [בסנהד׳ אימת ביאים], ד) [בפסחים מ.], ה) עירובין סג., ו) [בכרכות כו. וש״נ], ז) [בעיי ג. וש״נ], ח) [לקמן כט.], ט) [מוקפתא פ״ל ע״ש], י) [במדבר יט], כ) ל״ל ליה, ל) [וכב״ב ד״ה מרגע כתבו עוד מיהיון אמרו], מ) [רש״ש פרק ו דשביעית].

תורה אור השלם

1. אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמֹדָע לַבִּינָה תִּקְרָא:
משלי ז ד

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה יפה כו׳ תימה. עיין עוד אבן מגילה דף מ ע״ב ד״ה אין בין:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה רבי עומד בקצה העיר:

לעזי רש״י

מרישי״ק. ביצה, מקווה מים רדודים.

מוסף רש״י

לאו אדעתאי. לא נתמי לבי (ברכות כו.). **שוגג הייתי חצוף.** שענני על תקנת חכמים (לעיל ג.). **ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין.** ואע״ג דאי הוה פליג עליהו הוי בטל כמישוטא, כי אמר איני יודע הוי כמי שלא יצא בדין ונמצא הדין בטעם ואבן תלגא בעינן (לקמן כט.).

גברא אגברא. רבי אבהו אדשמואל שמואל סבר פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל: **דן אם הדין.** במומחה ליבא למימר מדקתני סיפא אם היה מומחה לב"ד: **דן אם הדין. ומשלם מביתו.** בפירקין דלקמן (דף נג.) מוקי לה שנשא ונתן ביד. מדקתני מה שעשה עשוי אלמא דייניה דינא דאי לא דינא לייהדר: **דין תורה.** וכיון דטעה לאו דין תורה הן: **בדבר משנה.** שמשנה מפורשת שטעה בה: **חוזר.** מחזיר את הדין ואינו משלם מביתו דכיון דדבר מפורש הוא אין דינו דין: **וסוגיא דעלמא.** הילוך דינא כחד מיניהו ואזל איהו ועבד כאידך הלכך דייניה לא הדר וכיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר אלא הכי נעבד דין דנקט לא בעי לשלומי דאמר ליה פסקת לי לדינאי ומיהו איהו בעי שלומי כיון דסוגיין דעלמא כאידך: **ליתא כתנאי.** הא דאמרינן דשמואל ור' אבהו פליגי: **ביצוע.** פשרה: **סברוס.** רבנן אמוראי בני הישיבה וכעו למימר מהכא דבשמואל ורבי אבהו פליגי: **רבוני עלמא.** רבנן ורבי מאיר: **מקשינן פשרה לדין.** דכתיב (שמואל ב ח) משפט וצדקה ואמרינן לקמן [ע"ב] דזהו ביצוע אלמא דאיתקוש למשפט: **אלמא תנאי.** פליגי בפשרה ר"מ סבר בשלשה רבן שמעון בן גמליאל סבר לעיל (דף ה:) בשנים ורבנן דפליגי אדרבי מאיר סברי ביחיד: **מאן דאמר תרי אפילו בחד.** מכשר דכיון דלא מקשינן ליה לדין מה לי תרי מה לי חד: **תיסגי בתרי וליקני מיניה.** דכיון דקנו מיניה למה לי בית דין לא תהא אלא מתנה בעלמא ומדעתו והיא מתקיימת אלא להכי בעינן תלתא לייפות כח בית דין דאף על גב דלא קנו מיניה לא ניהדרו: **והלכתא פשרה צריכה קנין.** ואפילו נעשית בשלשה: נגמר

וכי תימא פליגי רבנן עליה דרשב"ג [ט]**והאמר רבי אבהו שנים שדנו לדברי הכל אין דייניהם דין גברא אגברא קא רמית גופא א"ר אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דייניהם דין** [י]**איתיביה רבי אבא לרבי אבהו** [א]**דן** [ב]**את הדין וזיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי ומשלם מביתו הכא במאי עסקינן דקיבלוהו עלייהו אי הכי אמאי משלם מביתו דאמרו ליה דיינת לן דין תורה א"ל רב ספרא לרבי אבא דטעה במאי אילימא דטעה בדבר משנה** [ג]**והאמר רב ששת א"ר** [ד]**(אמי)** [ה]**טעה בדבר משנה חוזר אלא דטעה בשיקול הדעת היכי דמי** [ו]**בשיקול הדעת אמר רב פפא** [ז]**כגון תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסוגיין דעלמא אליבא דחד מיניהו ואזל איהו ועבד כאידך היינו שיקול הדעת לימא כתנאי ביצוע בשלשה דברי ר"מ וחכ"א** [ח]**פשרה ביחיד סברוה לכ"ע מקשינן פשרה לדין מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר דין בשלשה ומר סבר דין בשנים לא דכ"ע דין בשלשה והכא בהא קמיפלגי דמר סבר מקשינן פשרה לדין ומר סבר לא מקשינן פשרה לדין לימא תלתא תנאי בפשרה דמר סבר בשלשה ומר סבר בשנים ומר סבר ביחיד אמר רב אחא בריה דרב איקא ואיתימא רבי יימר בר שלמיא מאן דאמר תרי אפילו חד נמי והאי דקאמר תרי כי היכי דליהוו עליה סהדי אמר רב אשי ש"מ פשרה אינה צריכה קנין דאי סלקא דעתך צריכה קנין למ"ד תסגי בתרי וליקני מיניה** [ט]**והלכתא פשרה צריכה קנין תנו רבנן** [י]**כשם שהדין בשלשה כך ביצוע בשלשה** נגמר

וכי תימא פליגי רבנן עליה כו'. למאי דפי' בקונטרס לעיל (דף ג.) [ט] דמאן דדרים בגדק משפט נאכסורי חד לית ליה עירוב פרשיות תימה מאי קאמר וכ"מ הא ודאי פליג עליה מאן דלית ליה עירוב פרשיות ומאי קאמר נמי ר' אבהו שנים שדנו לד"ה אין דייניהן דין אין זה ד"ה דהא איכא דלית ליה עירוב פרשיות דסבירא ליה דייניהם דין על כן נראה כדפרי' לעיל (שם) דההיא דרשה דבגדק משפוט אפילו למאן דלית ליה עירוב פרשיות והשתא שמואל ורבי אבהו פליגי אליבא דמאן דלית ליה עירוב ודל"ה דקאמר רבי אבהו ה"ק לד"ה דלית להו עירוב פרשיות שנים שדנו אין דייניהם דין אי נמי כדפירש לעיל (דף ג:) [ט]דאפי' למאן דלית ליה עירוב פרשיות קסבר ר' אבהו שנים שדנו אין דייניהם דין ממשפט אחד ובריתא דלעיל דאם היה מומחה לדנים דן אפילו יחידי סברא נמי שפיר דאין דייניהן דין כדפירש לעיל (דף ה.) [ט]: **ביצוע בג'.** אע"ג דמקשי פשרה לדין לאו לכל דבר מקשינן דבדין אזלינן בתר רובא אם שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב או איפכא ובפשרה לא אזלינן בתר רובא עד שיסכימו שלשתן לדעת אחד כדאמר בפ' בתרא דמסכת ע"ז (עב.) כדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא כדאמרי בי תלתא עד דאמרי בי תלתא: **דכולי עלמא** מקשינן **פשרה לדין.**

פי' דכ"ע ר' מאיר וחכמים אבל רשב"ג לעיל ודאי לא מקיש: **מקשינן פשרה לדין.** פירש בקונטרס מדכתיב (שמואל ב ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה וגו' ותימה דהא תניא לקמן כשם שהדין בג' כך הפשרה בג' משמע דמקיש פשרה [א] ומוכח לקמן דההוא תנא אית ליה דרשות לבצוע ורבי יהושע בן קרחה סבר מצוה אלמא לא דרש מ"ק משפט וצדקה לענין ביצוע דאי מקרי צדקה אם כן הוה מצוה ומההוא קרא נמי דכתיב (זכריה ח) אמת ומשפט שלום ליכא למידרש ביצוע דאיתקש שלום למשפט דאם כן הוי מצוה לבצוע דשלום נמי מצוה הוא: **לא** רב"ע כו'. תימה דלא קאמר לשמואל ודאי תנאי הוא לרבי אבהו מי ליתא תנאי היא דכי האי גוונא אורחא דהש"ס בכל דוכתא:

תיסגי בתרי וליקני מיניה. אע"ג דמפרש בירושלמי טעמא דר' מאיר משום דפשרה נמי צריכה הכרע דעת מ"מ מתוך דברי ר"מ משמע דתרי נמי שעשו פשרה כמו שהיו רגילין שלשה לעשות לא עשו ולא כלום ובעלי דינין יכולין לחזור בהן:

והלכתא פשרה צריכה קנין. והא דלא קני בתרי משום דהוי כמו קנין בטעות דלא בקיאי בפשרה שפיר: **צריכה** קנין. אם נפרש דקנין של פשרה עושין קודם הפשרה וקונין זה מזה לעשות כמו שיאמרו הדיינין הן לשלם הן לחמול אין לדקדק מכאן דבעלמא מחילה צריכה קנין דמה שצריך הכא קנין על המחילה משום דאי לאו הוי כמו מחילה בטעות אלא היה יודע שיאמרו לחמול כל כך ואף על גב דהשתא לאיכא קנין הוי כמו קנין בטעות מיהו אלימא מילתא טפי בקנין מבלא קנין ואפילו אם נפרש שהקנין הוא לאחר הפשרה אכתי אין ראיה מכאן דמצי למימר דהקנין על אותו שיש לו לאחר לפרוע אבל להאי דמחיל אין צריך קנין ומיהו בהלכות גדולות פירש בהלכות דינין דצריך קנין על המחילה אף על פי שעושין הקנין אחר הפשרה ומכל מקום אין נלמוד מכאן על שאר מחילה שתהא צריכה קנין דמחילה שעל ידי פשרה אף על פי שיודע מה מוחל דומה למחילה בטעות לפי שמוחל על פי עצתם של דיינין שהשיאו אותו למחול לפיכך צריך לאלם הדבר ע"י קנין וגראה להביא ראיה דמחילה אינה צריכה קנין מהא דאמר בפרק המקבל (ב"מ דף קיב. ושם) גבי שכיר המתהו אבל חנווני ואבל שולחני אינו עובר עליו ופליגי התם רב ששת אמר אינו חוזר עליו [ב](רבא) אמר חוזר דמשמע דבלא קנין איירי דאי בקנין מאי טעמא דמאן דאמר חוזר אבל בלא קנין פליגי דהכי דמר סבר כשהמתהו לא לגמרי פטרו לבעל הבית שלא יחזור עליו ומר סבר לגמרי פטרו אלמא מחילה לא צריכה קנין ועוד ראיה דפריך בפ"ק דקדושין (דף מז.) גבי עבד עברי קונה עצמו בשטר למה לי שטרא ליתא נאפי תרי זיל ובלא קנין אייתי דאי בקנין מאי משני עבד עברי גופו קנוי אכתי תקשה לן שטרא למ"ל יפקיענו לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור אלא על כרחך לא פריך אלא מלשון הכתוב בשטר כלומר למה לי שטר אותו לשון עצמו שכותב בשטר הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה עוד ראיה מהא דתנן בסוף הנושא (כתובות דף קד.) שאם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מסתמא מחלה ובלא קנין אייתי כדמוכח מעובדא דחמתיה דרבי חייא ומטענו חטין והודה לו בשעורים דפטור אף משעורים דמודה הוי בהו אין ראיה דהתם על כרחך לאו משום דאמרינן מדלא תבע להו סתמא אחלינהו הוי פטור אלא היינו טעמא מדלא תבע שעורים מודה הוא דלא מיחייב ליה שעורים מדפריך עלה בסוף המניח (ב"ק דף לה: ושם) מהא דתנן היו הניזקין שנים כו' הניזק אומר גדול הזיק את הגדול ומזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק את הגדול וגדול הזיק את הקטן ומסיק דאפילו כדאמר מזיק ליה והתם אי אפשר להיות הטעם כלל משום מחילה שהרי הוא עומד וצווח ומבכור שנטל חלק כפשוט דאמר ויתר (ב"ב דף קכו.) אין לדקדק נמי כלל מכאן חזר רבינו יצחק בר' מרדכי שהיה רגיל לפרש

מסורת הש"ס

א) לעיל ב: לקמן פז:. ב) [עי' תוספות בכורות כח: ד"ה דן את הדין]. ג) ב"ק ק. ודף קח: לקמן נ. בכורות כח:. ד) [לקמן נ. ע"ש כתובות פד: ק.]. ה) [ל"ל רב אמי וכ"ה לקמן]. ו) [לקמן נג.]. ז) ל"ל ביצוע. ח) [תוספתא פ"אן]. ט) ד"ה מדאוריתא. י) ד"ה ד"ה. כ) ד"ה ותם. ל) ל"ל רבה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מקשינן וכו' פשרה לדין ומוכח:

מוסף רש"י

שנים שדנו לדברי הכל אין דייניהם דין. דפליגי בפשרה ואסמעינן ר' אבהו דכדין כולהו מודו דצעינן ג' (לעיל ב:). **טעה בדבר** משנה חוזר. שטעותו מגזר בדבר המשנה אין דינו דין לגמרי ומחזר (לקמן לג.) דין הטועה בדבר המשנה אלא עשה כמשנה חוזר, ולא אמרינן מה שעשה עשוי ושלם מביתו אלא בטועה בשיקול הדעת (כתובות ק.).

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הלכה ג סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סימן כה סעיף ג:

מג ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ה:

מד ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ב:

מה ד ה מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ו סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סימן יג סעיף ז:

רבינו חננאל

ור' אבהו פליג עליה ואמר לדברי הכל שנים שדנו אין דייניהם דין ומותיב ר' אבא עליה מהא דתנן בבכורות פ"ד (כח ע"ב) דן את הדין דיכה את החייב כו' ומשני מתניתין דקבלוה עלייהו. ואקשינן אי הכי ישלם מביתו הא א"ל רב לרבה בר בר חנה אי קבלוה עלייהו לא תשלם. ומשני כגון דאמרו ליה על מנת כן קבלינך עלן דדיינת לן דין תורה: **ירושלמי** מה שעשה עשוי מה שטעה בשיקול הדעת וישלם מביתו שהגיס עצמו לדון יחידי דין תורה ותנינן אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא א'. א"ר אמי מומחה [שכפף] ודן דינו דין ר' אבהו יתיב דאין לגרמיה א"ל תלמידו לא כן אלפן ר' אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד. אמר לון כיון דחמן (ר') יתי יתיב דאין לגרמי ואינון אחיין כמאן שקבלוני עליהן דמי. ותנן במה דברים אמורים בזמן שלא קבלם אבל קבלם עלייהו דן אפילו יחידי ואסיקנא טעה בדבר משנה חוזר הדין בשיקול הדעת כגון דאשכח פלוגתא דתרי תנאי או דתרי אמוראי וסוגיא דשמעתא כחד מיניהו פי' מקשו ומפרקו אליבא דחד מיניהו ואזל הוא ופסק דינא כאידך דלא סוגיא דשמעתא כוותיה היינו טועה בשיקול הדעת ומה שעשה עשוי וישלם מביתו: **ירושלמי** בכתובות פרק הכותב לאשתו (הל' ג) דין ודברים אין לי בנכסיך הכל מודי שאם טעה בשיקול הדעת שאין חוזרין טעו בדבר תורה מחזירין מה פליגו בטעות משנה ר' יוחנן אמר טעות משנה שיקול הדעת. ריש לקיש אמר טעות משנה דבר תורה היא טעות משנה היא טעות זקנים (תורה היא טעות משנה היא טעות זקנים) תלתא תנאי פליגי בפשרה חד רשב"ג דתני פשרה בשנים. שני ר' מאיר שלישי חכמים החולקים עמו דתניא ביצוע בשלשה דברי ר"מ וחכ"א פשרה ביחיד